

Hukkle

Akadnak, akik a címet magyarosan, mások az angol fonetika szabályai szerint ejtik, abból a meggondolásból, hogy a magyar nyelv szótáráiban nem szerepel. Tegyük hozzá, hogy mindkét kiejtés tökéletes. Szájtartás kérdése, hogyan csuklik az ember, de minden nyelven félreérthetetlen. Azon néhány cselekvés egyike, amelyet önkéntelenül ritmikus művel a botfűlű is. Emberi hang, de nincs jelentése: őseredeti hangutánzásában ékesít egy olyan filmet, amelynek szereplői annyit sem mondanak – vagy ha igen, abból annyit sem érteni –, hogy pittypalatty. Akik minden fa mögött mindjárt jelentést szimatolnak – sajnos nem kevesen és nem is ritkán vagyunk ilyenek –, azokat is elkezd már az első kép megpillantása előtt átszoktatni ennek a filmnek és általában a filmnek legtermészetesebb életelemére, a tiszta szemlélődésre, hallgatásra és nevetésre. Ha azt gondolnánk, hogy „csak a rekeszizom”, akkor tévednénk. Nemcsak a rekeszizom játszik, az elme is. Egy szó illik rá: frenetikus.

Öregember ül a kispadon faluszéli háza előtt, és csuklik. Minden napos szokása szerint a tejeskocsira vár, miközben a falu mindennapi élete is folyik a megszokott mederben. Vízet hordanak, gyógynövényfőzeteiket kezelik és palackozzák,

walkmanjüket hallgatják, nyájukat legeltetik stb. Csak épp szó nélkül. Beidegzett és szokássá ülepedett mozdulatokkal, gesztusokkal, arcjátékkal. Magyarázkódásra már nincs szükség: tökéletesen összecsiszolt minden mozzanat az előtte és az utána következővel, ember emberrel, állattal, tárggyal. Mintha fogaskerekek munkáját, pihenését, szórakozását figyelnénk. Talán soha Magyarországon realistább filmet nem készítettek, csakhogy ez a realitás nem társadalomtudományos, hanem az ezerszeresen kipróbált rituálék tömörítik sziklaszilárddá. A falubeliek (Ozorán forgatták a filmet) nagyjában-egészében önmagukat játsszák. Balázs Béla fejtegetései jutnak eszünkbe, aki a némafilmtől a közös emberi gesztusnyelv kifinomodását várta. Az eszmére éretlen világ ebben az esetben is sutba dobta az elméleti szakember messianisztikus reményét, és egyetemes emberi mívoltunk kifejtése helyett a nyelvhez kötött hangosfilm posványába süllyedt. Az igazi film bármikor megragadható lehetősége mindazonáltal fennmaradt. Hogy csak a legismertebb példákra utaljunk: Shindo *Kopár szigetére*, az újabbak közül a Veit Helmer által rendezett *Tuvalu, az álomsziget* című szintén beszéd nélküli vígjátékra, leginkább pedig Jozseliani egész életművére, melyben általában van ugyan beszéd, de sosem túl sok. Pálfi György filmje ugyanennyire mentes min-

denfajta korhoz kötött ideologikus felhangtól. Álláspontjából annyi bizonyos, hogy a *homo sapiens* akár az őserdőben, akár Párizsban vagy Szatymazon ugyanúgy filmezendő, mint a kacsacsőrű emlős, a harcsa vagy a vakondok. Legfontosabb dolgainkban némák és vakok vagyunk. Isten állatkertje. Amiként meghal az egyik, azonképpen ugyanattól kimúlik a másik is. Az élet társadalom előtti népi televényében láthatólag ugyanúgy a természetfilm az illetékes műfaj, mint a nemzeti parkban.

Igaz is: a film derűsen világító formái tökélye mellett érdemes elgondolkodni hallatlanul fontos, talán mélyen magyar, mindenesetre dzsungelba illő vezérfonalán is, ne kerteljünk: a láb alatt lévő hozzátartozók hagyományos elemésztésén. Amikor ezt a polgárilag bevallhatatlan témát legutóbb, 1929–30 körül egy nevezetes tömegbűnügy, a tiszazugi mérgezőes gyilkosságsorozat felszínre dobta, ez a felszín mindent elkövetett, hogy szétfecsegye. Ennél azért legyünk felnőttebbek. Az utolsó jelenetben két népdal szövege utal az egész filmhez méltó kedélyességgel a dolog mély kulturális gyökereire. Amiről nem lehet beszélni, azt kiénekeljük. Vitatható megoldás, de aki az alap gondolatával egyetért, annak még ez a lezárás is tetszeni fog.

KISS PÉTER

(Rendező, forgatókönyvíró: Pálfi György.

Operatőr: Pohárnok Gergely. Főszereplők:

Margitai Ági, Ónodi Eszter, Kaszás Attila, Bandi Ferenc, Rácz Józsefné, Farkas József, Nagy Ferenc, Nagy Jánosné. 2001.)

„...akcióba kezd az arc...”
(Fotók Móricz Zsigmondról)

Bár a kiállítási terem kicsiny, a benne lévő tárgyak *jelenlét és hiány* együttes ötvözetében megnövelik a teret, kiemelik a látványt. A rendezés elköszön a régi sémáktól, s egy új logika láncán mást mutat. Háttérbe lép és halványabb a kanonizált *mű*, ám megjelenik helyette a *test*. Az egyszeri és megismételhetetlen. Amely az élet során összes alkotóelemében többször is kicserélődik, amelynek az önazonos én mégis állandóságot biztosít. Ami éppen ezért bizonyos vonatkozásokban fontosabb a műnél is. Ezért az értelmezés új útra lép: a lét egyediségét jelentő személyiség vajon melyikkel azonos? Mit tesznek hozzá ezek a képek ahhoz az érvényesnek érzett jelenséghez, amely Móriczról bennünk él?

A kiállítás kettős újdonsággal bír. Egyfelől a portrék, másfelől az installáció. Kapcsot teremt köztük a magánember napi írásos szemléldése, amely nem alkotás, de több a napi feljegyzésnél. *Között* van, mint a képek is. Nem a tevékeny, életerős és robbanékony író néz felénk, hanem a lírikus, az önmagára figyelő.